

Elektroniczne instrumenty klawiszowe jako narzędzie wspomagające proces nauczania muzyki

Adam Rosiński

Gdańsk, Polska

adammuzyk@gmail.com

Słowa kluczowe: elektroniczne instrumenty klawiszowe w nauczaniu muzyki, wykorzystanie nowych technologii w edukacji muzycznej, nowe metody nauczania muzyki, nowatorskie kształcenie nauczycieli muzyki

Wstęp

Od kilkunastu lat można zauważyć szybko postępujący proces cyfryzacji i informatyzacji niemal każdej dziedziny życia. Dzięki rozwojowi technologii cyfrowych w muzyce elektroniczne instrumentarium jest produkowane w bardzo wielu egzemplarzach, a lepsza jakość reprodukcji dźwięku sprawia, że dźwięk imitowany przez technologię cyfrową staje się często trudny do odróżnienia od pierwowzoru akustycznego.

Proces cyfryzacji nie powinien być pomijany przez nauczycieli muzyki w szkolnictwie ogólnym. Świadome stosowanie technologii cyfrowej w muzyce i kształcenie się nauczyciela w tej dziedzinie to bardzo cenna wiedza i umiejętność. Wspomniany sposób kształcenia przygotowuje przyszłych nauczycieli do podejmowania nowych wyzwań,

Adam Rosiński, mgr – pracownik Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku; związany z międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się badaniami akustycznymi oraz zrzeczeniami producentów audio.

które niosą ze sobą technologia i zmieniające się społeczeństwo.

Na początku niniejszej pracy rozważono zastosowanie nowej technologii podczas prowadzenia zajęć muzycznych, w ramach których każdy pedagog-muzyk może użyć instrumentów elektronicznych jako narzędzia efektywnie wspomagającego proces nauczania i pobudzania zainteresowań muzycznych u dziecka¹. Społeczeństwo w dobie technologii informatycznej nieustannie się zmienia, w tej sytuacji nie należy zapominać o uczniach, którzy zdobywają wiedzę w inny, bardziej nowoczesny sposób, niż działo się to przed laty (wykorzystanie komputera, internetu itp.)².

Ograniczenie dostępu do cyfrowych źródeł wiedzy podczas zajęć muzycznych spowodowane jest często przez samego pedagoga. Negatywne i konserwatywne nastawienie nauczycieli muzyki, kształcenie według przestarzałych zasad i przyzwyczajzeń sprawia, że na zajęciach muzycznych nie stosuje się nowoczesnych technologii³.

Elektroniczne instrumenty klawiszowe mogą stanowić substytut instrumentu tradycyjnego i być powszechnie używane podczas nauki muzyki

1 Kubiczek B. (2006), *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Opole, p. 5–15.

2 Krzysztofek K. (2002) *Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego. Raport o rozwoju społecznym*, Warszawa, p. 15–16.

3 Tadeusiewicz R. (2001), *O potrzebie naukowej refleksji nad rozwojem społeczeństwa informacyjnego* [in:] Haber L. (ed.), *Mikrosoczeństwo informacyjna na przykładzie miasteczka internetowego AGH*, Kraków, p. 15–20.

w szkołach. Należy pamiętać, że wspomniane instrumenty mogą jednocześnie zastąpić wiele instrumentów tradycyjnych, gdyż są w stanie emulować brzmienie szeregu instrumentów, takich jak: trąbka, kontrabas, perkusja, flet, skrzypce, fagot, obój oraz wielu innych. Dzięki nim możliwe jest odtwarzanie cyfrowych plików, w których usłyszymy brzmienie tradycyjnej orkiestry symfonicznej. Technologia cyfrowa szybko się rozwija, stąd też w kolejnych latach można obserwować coraz to dokładniejsze emulacje instrumentów tradycyjnych, które często tak dobrze imitują dźwięk instrumentu rzeczywistego, że odróżnienie pierwowzoru akustycznego od naśladowczego brzmienia cyfrowego staje się bardzo trudne⁴.

Badania własne

W celu pogłębienia i zweryfikowania pewnych twierdzeń w niniejszej pracy posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, a spośród jej wielu technik wybrano ankietę. Zapewnia ona pozyskanie konkretnych, pełnych i rzeczowych odpowiedzi udzielanych przez respondentów.

Należy dodać, że sposób przeprowadzenia badania został tak zaplanowany, aby nie otrzymać błędnego lub niekompletnego wyniku. Wykluczono ewentualność, że uczniowie którejkolwiek z klas będą zmęczeni, ponieważ zajęcia uszeregowano w taki sposób, aby przeprowadzić badanie bez najmniejszych wpływów zewnętrznych (zajęcia następowały po sobie).

Celem prowadzonych badań było sprawdzenie, czy nauczyciele muzyki korzystają w procesie kształcenia dzieci i młodzieży z elektronicznych instrumentów klawiszowych, wspomagając proces twórczy wychowanków, a także, czy mają wiedzę z zakresu obsługi dostępnych instrumentów oraz czy ją pogłębiają,

Ważnym etapem pracy naukowej jest dobór próby osób badanych, czyli „wyselekcjonowanie dla celów badawczych pewnej ich liczby spośród określonej zbiorowości ludzi, którymi badacz jest zainteresowany. Zbiorowość tę nazywa się w metodologii populacją lub zbiorowością generalną albo populacją generalną, a osoby wyselekcjonowane próbą lub próbką”⁵. Należy pamiętać, że wyboru próby dokonać można na dwa sposoby – poprzez dobór losowy lub celowy. Losowy polega na wybraniu osób z danej populacji w sposób przypadkowy, a nie przemyślany, zaplanowany. Celowy dobór badanych wiąże się z wyselekcjonowaniem osób z określonej populacji przez samego badacza⁶. Ponieważ badanie nie zakładało selekcji osób badanych, dobór próby był losowy.

Do badań zaproszono grupę 33 osób w wieku 24–61 lat z wykształceniem wyższym o specjalności edukacja muzyczna (magistrowie). Respondenci to nauczyciele muzyki w klasach podstawowych i gimnazjalnych szkół ogólnokształcących zlokalizowanych w Trójmieście.

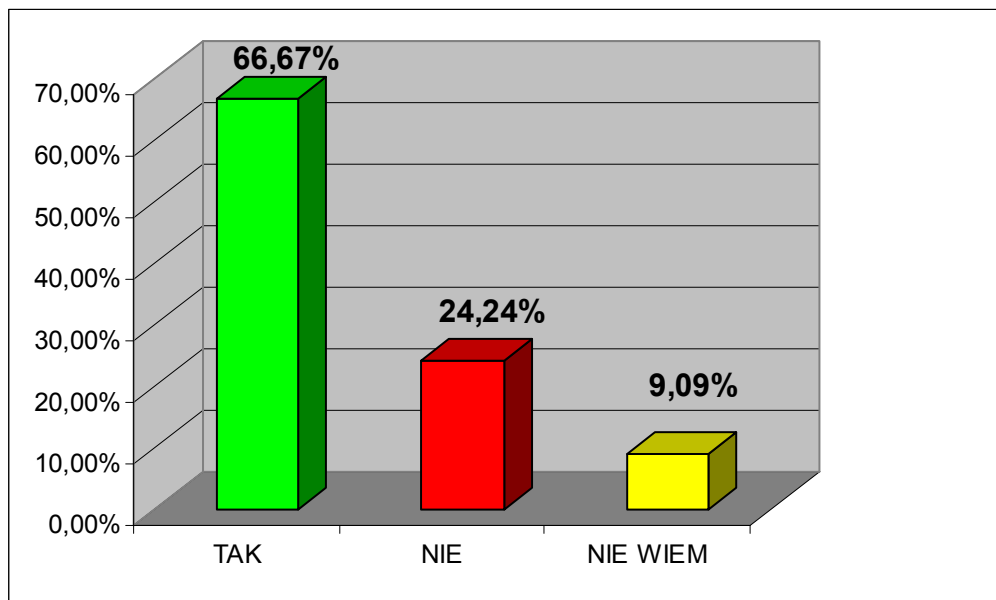
Pierwszy wykres wyraźnie wskazuje, że respondenci w większej części (66,67%) odpowiedzieli pozytywnie na pytanie dotyczące możliwości zastosowania elektronicznych instrumentów

4 Rosiński A. (2009), *Elektroniczne instrumenty klawiszowe jako narzędzie do kompozycji i aranżacji muzycznej w pracy pedagoga*. Praca licencjacka, Akademia Pomorska w Słupsku, Słupsk, kps, przechowywany w Bibliotece Akademii Pomorskiej w Słupsku.

5 Łobocki M. (2004), *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków, p. 40.

6 Ibidem.

Wykres 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy według Pana/i można zastosować w nauce muzyki elektroniczne instrumenty klawiszowe?”

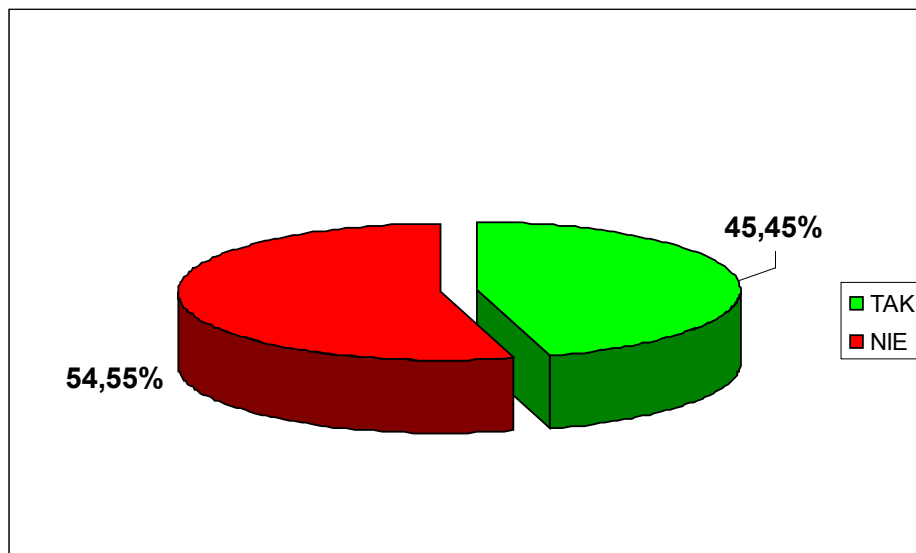
klawiszowych w edukacji muzycznej. Natomiast 24,24% badanych nie widzi większego sensu w wykorzystywaniu cyfrowych instrumentów na lekcjach muzyki. Nieco ponad 9% respondentów w tym przypadku nie ma określonego zdania i zaznaczyło odpowiedź „nie wiem”. Badani w swoich komentarzach wskazywali, że dokładnie nie wiedzą, w jaki sposób można byłoby przystosować instrumenty cyfrowe do warunków szkolnych na lekcjach muzyki. Według nauczycieli pianino jako instrument tradycyjny może być bardziej pomocne w prowadzeniu zajęć muzycznych niż instrumenty elektroniczne.

Na następne pytanie (wykres 2) opiniodawcy w większej części (54,55%) odpowiadali, że elektroniczne instrumenty klawiszowe nie mogą stanowić substytutu instrumentu tradycyjnego, natomiast 45,45% badanych mówi o szybkim rozwoju technologii, który sprawia, że instrumenty nowoczesne stają się konkurencyjne w stosunku do tradycyjnych. Warto podkreślić, że badani,

którzy odpowiedzieli negatywnie na pytanie, nie znali keyboardów i nie wiedzieli, w jaki sposób można je wykorzystać podczas zajęć muzycznych. W tym przypadku widoczne jest uprzedzenie i nieprzychylny stosunek wobec nowych dostępnych technologii, właśnie z powodu niezajomości współczesnych instrumentów cyfrowych (wiedza ich kończy się na starych, nieprodukowanych już, źle brzmiących instrumentach cyfrowych).

Trzecie pytanie (wykres 3) dotyczyło częstotliwości, z jaką nauczyciele muzyki korzystają z instrumentów elektronicznych w procesie edukacyjnym. Na samym początku należy podkreślić, że odpowiedzi „zawsze” i „bardzo często” nie padły ani razu, a 30,30% respondentów w ogóle nie używa elektronicznych instrumentów klawiszowych podczas swoich zajęć muzycznych. Odpowiedzi „bardzo rzadko” udzieliło 24,24% pytanych, dodatkowo w załączonych komentarzach informowali oni, że używają instrumentów cyfrowych kilka razy w roku – podczas występów

Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy według Pana/i elektroniczne instrumenty klawiszowe mogą stanowić substytut instrumentu akustycznego?”

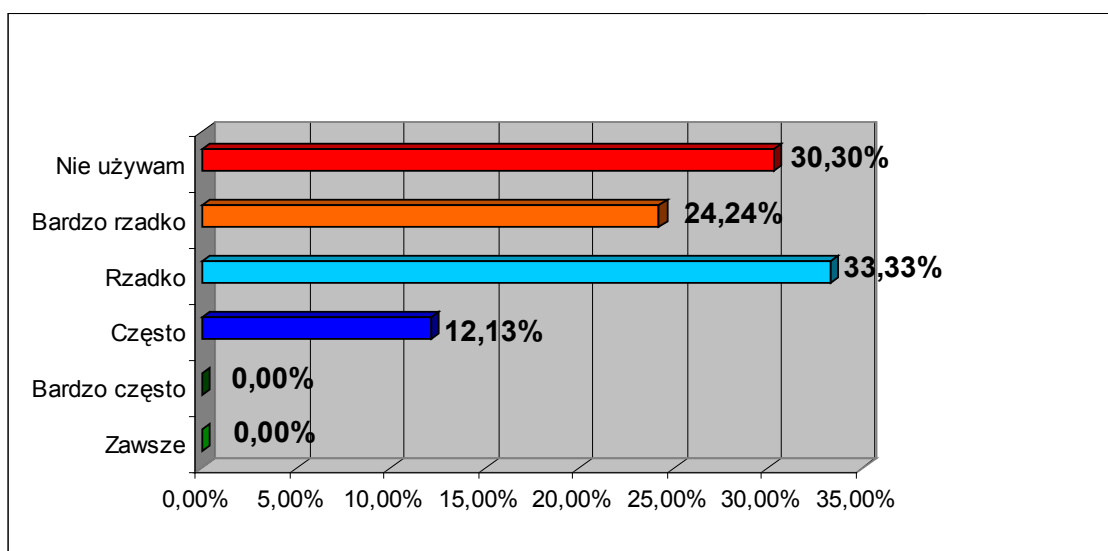

Źródło: Opracowanie własne.

chóru szkolnego, uroczystości szkolnych, gdy nie ma możliwości przeniesienia tradycyjnego pianina do innych pomieszczeń. Badani mówili również o tym, że szkoły wyposażone są w stare instrumenty elektroniczne, które brzmią bardzo źle, stąd nie mogą konkurować z technologią dostępną dzisiaj. 33,33% pedagogów rzadko uży-

wa wspomnianych instrumentów podczas lekcji muzyki, robi to tylko w celu zaprezentowania uczniom różnego rodzaju zabaw. Instrumentów cyfrowych często używa około 13% nauczycieli muzyki. W dodatkowych komentarzach pojawiały się odpowiedzi „raz w miesiącu” oraz „podczas zajęć dodatkowych”.

Wykres 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Jak często korzysta Pan/i z elektronicznych instrumentów klawiszowych w procesie dydaktycznym?”

Źródło: Opracowanie własne.

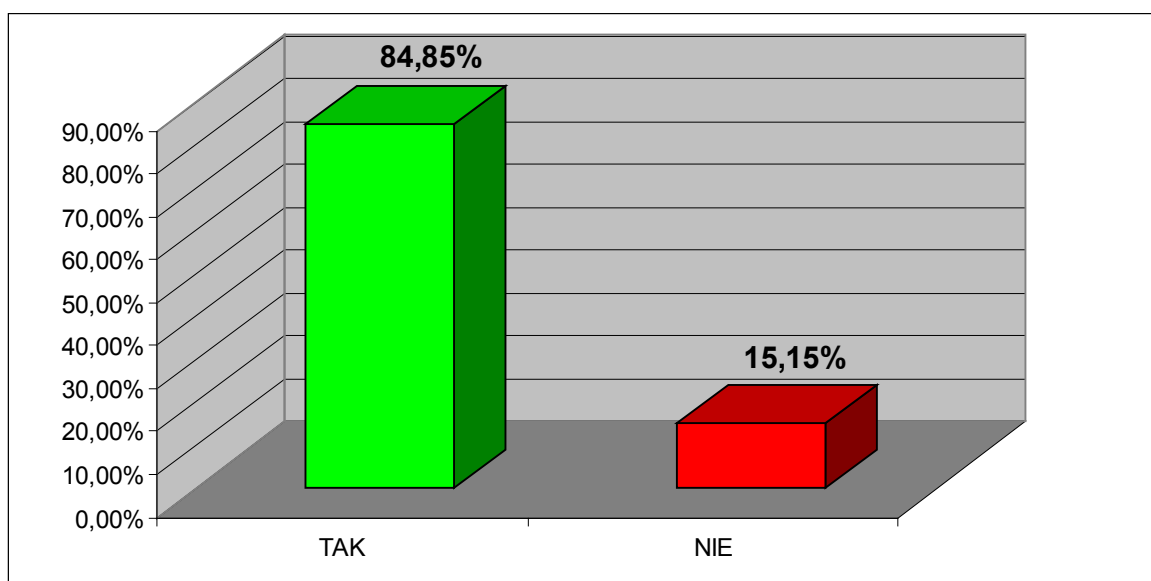
W przypadku kolejnego pytania – „W jaki sposób wykorzystuje Pan/-i elektroniczne instrumenty klawiszowe na zajęciach muzyki? Proszę o podanie przykładów” – pojawiały się poniższe odpowiedzi:

- nauka piosenki szkolnej,
- akompaniament do piosenki szkolnej,
- zajęcia pozalekcyjne – keyboard,
- nauczanie śpiewania gamy z instrumentem,
- wykonywanie utworów muzycznych przez nauczyciela muzyki,
- jako element pomocniczy podczas prowadzenia chóru szkolnego.

ment tradycyjny, dzięki czemu wychowankowie wykazują większe zainteresowanie przedmiotem. Wskazywano również, że instrumenty cyfrowe są bliższe uczniom, gdyż sami podopieczni są wychowani w świecie wciąż rozwijających się mediów cyfrowych (telewizja, komputery, internet), więc w kontaktach z instrumentem elektronicznym wykazują się dużą swobodą oraz umiejętnością jego obsługi.

Przedostatnie, szóste pytanie miało wykazać, czy nauczyciele muzyki korzystają z funkcji autoakompaniamentów w instrumentach cyfrowych w celu przedstawienia jednego tematu muzycznego w różnej instrumentacji bądź różnych aranżacjach (wykres 5). Zdecydowana większość

Wykres 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy wykorzystanie takich środków dydaktycznych wpływa na uatrakcyjnienie zajęć dydaktycznych?”

Źródło: Opracowanie własne.

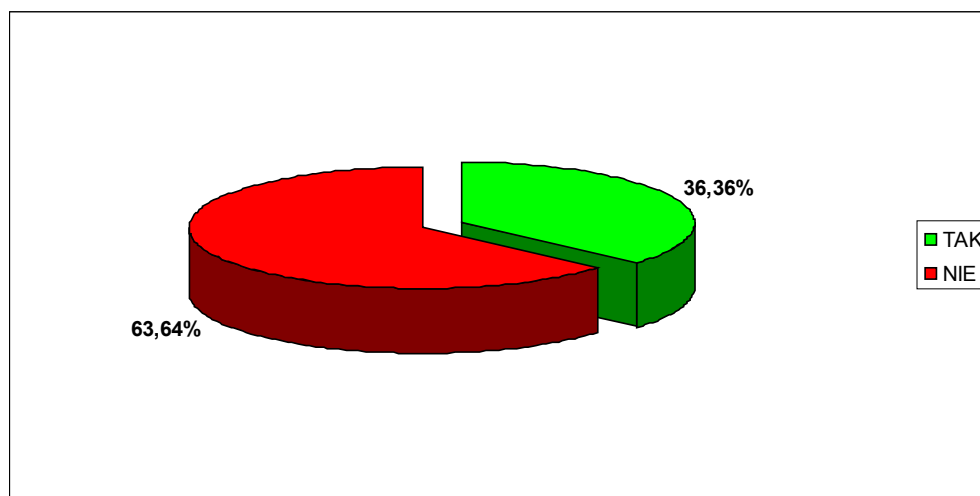
W odpowiedzi na pytanie piąte: „Czy wykorzystanie takich środków dydaktycznych wpływa na uatrakcyjnienie zajęć dydaktycznych?” (wykres 4) większa część osób badanych stwierdziła, że rozważne używanie takich środków w bardzo dużym stopniu uatrakcyjnia zajęcia muzyczne. Wzbudzają one znacznie większą ciekawość ucznia niż instru-

badanych (63,64%) odpowiedziała negatywnie na zadane pytanie. Respondenci wskazywali, że nie potrafią używać autoakompaniamentów i grają zazwyczaj na keyboardzie tak, jak na tradycyjnym pianinie, często rozkładając akordy w lewej ręce jako akompaniament. Natomiast 36,36% badanych stwierdziło, że używanie gotowych wzorców aran-

zacyjnych w instrumentach cyfrowych usprawnia pracę nauczyciela muzyki. Respondenci w swych komentarzach zwracali uwagę na to, że umiejętne zaprezentowanie jednego tematu muzycznego w wielu różnych wariacjach stylistycznych wzbudza zainteresowanie słuchaczy nie tylko samą muzyką, ale również kompozycją i aranżacją. Wychowankowie znacznie częściej zgłaszają się do odpowiedzi i chcą poznać reguły samej kompozycji i aranżacji materiału muzycznego, aby zrozumieć partie instrumentalne, wykonane w danej aranżacji, oraz poznać prawidła rządzące budową strukturalną utworu muzycznego.

się i odmiennymi metodami. Natomiast 66,67% ankietowanych stwierdziło, że wspomniane instrumenty mogą pobudzać aktywność uczniów i rozwijać ich muzykalność pod warunkiem świadomego i zamierzonego działania nauczyciela, zmierzającego w tym kierunku. Podkreślano, że nauczyciel w tym przypadku powinien posiadać szeroką wiedzę muzyczną, kompozytorską, jak również techniczną, aby móc przedstawić swoje pomysły podopiecznym oraz w przejrzysty sposób wytłumaczyć wszelkie zawiłe kwestie, co wymaga od niego również wielkiego talentu pedagogicznego w przekazywaniu wiedzy.

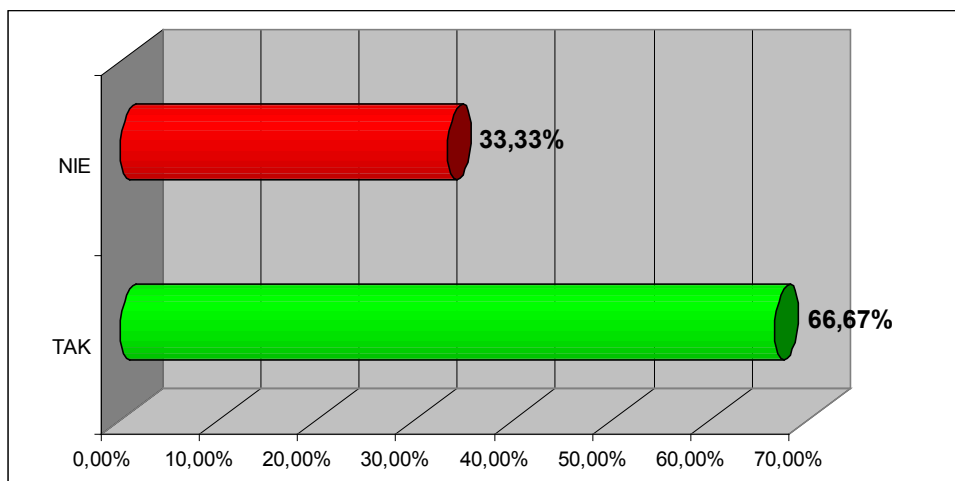
Wykres 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy korzysta Pan/i z funkcji przedstawienia jednego utworu w wielu aranżacjach, poprzez wbudowane autoakompaniamenty?”

Ostatnie, siódme pytanie dotyczyło opinii nauczycieli muzyki na temat wartości ukazania jednego utworu muzycznego w różnych wariacjach stylistycznych i ich wpływu na rozwój muzykalności uczniów. Należy podkreślić, że 33,33% badanych było negatywnie nastawionych do opisanego wcześniej narzędzia i wskazywało, że rozumiane jest ono przez nich jako ciekawostka, nie jako efektywny środek rozwijania muzykalności, gdyż muzykalność tę pobudza się w innym zakre-

Niniejsza praca powstała nie tylko w oparciu o wyniki ankiety, ale również na podstawie obserwacji własnych, dotyczących możliwości zastosowania nowoczesnych środków dydaktycznych przez nauczycieli muzyki. Należy dodać, że badania zostały przeprowadzone w jednej z gdańskich szkół podstawowych o profilu kształcenia ogólnego w czasie jednego semestru szkolnego. Porównywano klasy, w których nauczano muzyki z wykorzystaniem pianina tradycyjnego oraz

Wykres 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy uważa Pan/-i, że korzystne jest ukazywanie jednego utworu w wielu wariacjach stylistycznych i że rozwija to muzykalność uczniów?”

elektronicznych instrumentów klawiszowych. Łatwo było zauważyć i wywnioskować, w jakich klasach użytkowany był sprzęt elektroniczny – przełożyło się to na większe zainteresowanie przedmiotem oraz zdobytą wiedzę, zarówno techniczną, jak i muzyczną. Stwierdzić można było również większą otwartość i zaufanie podopiecznych wobec nauczyciela, ponieważ ten potrafił wejść w ich świat, świat społeczeństwa multimedialnego, i przekazywać wiedzę nie tylko za pomocą metod tradycyjnych, ale również nowoczesnych. Uczniowie przede wszystkim sami pytali, kiedy zostanie „skomponowana” kolejna piosenka bądź jaki instrument dzisiaj usłyszą. Ogromne zainteresowanie budziło przedstawianie jednego tematu melodycznego w różnych aranżacjach muzycznych wraz z możliwością edycji instrumentów wchodzących w skład danej aranżacji. Wychowankowie przyswajali w taki sposób większy zasób wiedzy niż ich rówieśnicy z innej klasy, w której stosowano tradycyjne metody i pianino akustyczne. Przede wszystkim zauważono,

że dzieci są chętne do pracy i nad wyraz aktywne przy zastosowaniu środków cyfrowych.

Wnioski

Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszej pracy wyraźnie wskazały, że zdecydowana większość respondentów widzi sens użycia elektronicznych instrumentów klawiszowych w edukacji muzycznej podopiecznych, ponieważ wzbudza to ich większe zainteresowanie. Istnieje również pewna grupa nauczycieli, która chętnie stosuje elektroniczne instrumentarium na lekcjach muzyki i która zauważyła, że stosowanie takich środków przynosi wymierne rezultaty. Badani wskazywali, że chcieliby nauczyć się korzystania z nowoczesnych środków dydaktycznych, które wpłynęłyby na uatrakcyjnienie lekcji. Badania wykazały, że instrumenty cyfrowe mogą być z powodzeniem stosowane również na zajęciach pozalekcyjnych w celu rozbudzania zamięłowania do muzyki, jak również do wspólnego muzykowania. Wspomniane instrumenty w znacznym zakresie mogą stać się substytutem instrumentów tradycyjnych, wzbogacając tok lekcji. Należy

również wspomnieć, że istnieje wielkie zainteresowanie badanych możliwością wykorzystania instrumentów cyfrowych na gruncie szkolnej dydaktyki w różnych aspektach kształcenia muzycznego dzieci.

Badania również wykazały, że stan wiedzy nauczycieli muzyki dotyczący elektronicznych instrumentów klawiszowych i ich zastosowania w toku edukacji muzycznej jest niewystarczający. Należy zwrócić uwagę, że odpowiedzi w tym przypadku nie były skorelowane z wiekiem respondentów, co wskazuje, że potencjał tkwiący w postępie technologicznym dotyczącym edukacji muzycznej został przez tę grupę zawodową niezauważony. Wielu badanych wskazywało, że bardzo chciałoby posiąść tę cenną wiedzę, która w znacznym stopniu wpływa na jakość edukacji, lecz niestety brakuje fachowej literatury, np. poradnika, który mógłby krok po kroku przeprowadzić nauczyciela muzyki przez temat multimedialnych w nauczaniu. Wielu badanych przyznawało się do własnych uprzedzeń wobec zastosowania nowych technologii w procesie nauczania, przy czym ta grupa wyraźnie wskazywała, że nie potrafi korzystać z elektronicznych instrumentów klawiszowych podczas nauczania muzyki. Wielu ankietowanych wyraźnie podkreślało, że technologia cyfrowa bardzo szybko się zmienia i większość osób nie nadąża za nowinkami technologicznymi. Stąd, zdaniem wielu respondentów, świetnym pomysłem byłoby organizowanie specjalnych kursów, gdzie nauczyciele muzyki mogliby zdobyć dodatkowe umiejętności i kompetencje w zakresie obsługi urządzeń multimedialnych.

W przeprowadzonych na potrzeby niniejszej pracy badaniach zaobserwowano większe zainteresowanie uczniów danym przedmiotem, gdy

nauczyciel używał podczas zajęć najnowszych dostępnych środków dydaktycznych, dlatego też nasuwa się wniosek, iż technologia cyfrowa może doskonale sprawdzać się jako element zachęcający do nauki. Elektroniczne instrumenty klawiszowe w rękach wykwalifikowanego nauczyciela muzyki mogą stanowić bardzo ważny element łączący pedagoga z wychowankiem i zachęcający uczniów do większego zaangażowania podczas zajęć lekcyjnych. Stosowanie elektronicznych instrumentów klawiszowych nie ma na celu wyłączenia dziecka z analizy muzycznej i podawania mu wiedzy w ułatwiony sposób, bez jego aktywności, lecz pobudzanie wyobraźni i aktywności umysłowej ucznia⁷. Ogromne możliwości tych instrumentów przyciągają uwagę dzieci, co wiąże się z szybszym przyswajaniem materiału muzycznego. Wspomniane wyżej czynniki wpływają również na poszerzanie i rozwijanie zarówno zdolności muzycznych, jak i wrażliwości muzycznej uczniów⁸.

Wielu pedagogów jest, niestety, zamkniętych na wszelkie nowinki technologiczne i nie chce stosować ich na zajęciach dydaktycznych. Należy na ten temat spojrzeć hermeneutycznie i wielopłaszczyznowo, ponieważ nowe technologie przede wszystkim przyciągają uwagę ucznia i mają wspomagać szeroko pojętą edukację muzyczną, a nie ją zaburzać. Stąd też elektroniczne instrumenty muzyczne nie powinny być głównym motorem napędzającym tok lekcji, lecz elementem wyłącznie wspomagającym edukację dzieci i młodzieży. Kwestią dodatkową jest to, że pedagog, jako osoba kompetentna, musi zadbać o swój wieloletni

7 Frołowicz E. (2011), *Konsonanse i dysonanse wczesnoszkolnej edukacji muzycznej*, Gdańsk, p. 42.

8 Lewandowska K. (1978), *Rozwój zdolności muzycznych u dzieci w wieku szkolnym*, Warszawa, p. 128.

i wielotorowy rozwój zawodowy, doskonaląc warsztat pracy zarówno pedagogiczny, jak i techniczny. Jednak żeby do tego doszło, nauczyciel musi poznać nowe technologie, aby nie obawiać się nowatorskich rozwiązań również w muzyce.

Liczba i złożoność problemów przedstawionych powyżej spowodowana jest w dużej mierze przez brak na rynku wydawniczym jakichkolwiek pozycji (książek, filmów instruktażowych itp.), które mogłyby nakierować nauczyciela muzyki na to, w jaki sposób powinno się korzystać podczas zajęć lekcyjnych z pomocy dydaktycznych, jakimi są elektroniczne instrumenty klawiszowe, które ułatwiają zdobycie wiedzy i utrwalają posiadane umiejętności. Widoczny i niepokojący stan rzeczy, dotyczący niedostatecznych umiejętności nauczycieli muzyki w czerpaniu z możliwości elektronicznych instrumentów muzycznych na lekcjach powoduje, że wspomniane narzędzia są z góry odrzucane. Dlatego też poniżej przedstawiono kilka przykładów zastosowania elektronicznych instrumentów klawiszowych na lekcjach muzyki, co pomoże nauczycielom tego przedmiotu w umiejętnym wykorzystaniu nowoczesnych zdobyczy technologii.

Wybrane propozycje i przykłady zastosowania elektronicznych instrumentów klawiszowych w nauczaniu muzyki

Jednym ze sposobów praktycznego wykorzystania elektronicznych instrumentów klawiszowych jest odpowiednie użycie funkcji autoakompaniamentu do przedstawiania jednego utworu w różnych aranżacjach oraz właściwe zaprezentowanie jednego utworu w wielu wariacjach stylistycznych. Nauczyciel muzyki powinien przygotować utwory muzyczne z zakresu szkolnej

literatury muzycznej, które będą poddawane zmianom instrumentacyjnym oraz aranżacyjnym (zostaną zaprezentowane przez pedagoga w stylu znanego tematu muzycznego, np. pop, rock, latino, dance, swing, jazz, hip-hop). Przy umiejętnym wsparciu nauczyciela oraz elektronicznego instrumentarium uczniowie sami chcą tworzyć utwory muzyczne, a także są zainteresowani prawidłami, jakimi rządzi się muzyka oraz sposobem produkcji nagrań muzycznych⁹. Korzyści płynące z tego rodzaju działań:

- zapoznanie uczniów z różnymi wariacjami stylistycznymi znanych utworów;
- interesujące zaprezentowanie tematu muzycznego powoduje zainteresowanie dziecka muzyką w szerokim ujęciu, także w zakresie kompozycji, jak i aranżacji utworu muzycznego;
- pobudzenie wyobraźni i wrażliwości muzycznej u uczniów;
- zapoznanie uczniów z prawidłami dotyczącymi ogólnego rozpoznania instrumentów;
- zapoznanie uczniów z brzmieniem różnych składów instrumentalnych.

Kolejnym praktycznym sposobem wykorzystania instrumentów cyfrowych podczas zajęć jest tworzenie różnego rodzaju ostinato rytmicznych, melodycznych oraz melodyczno-rytmicznych. Tworzenie nowych rytmów przy pomocy instrumentów perkusyjnych europejskich, amerykańskich i orientalnych umożliwi uczniom wysłuchanie brzmienia każdego z tych wchodzących w skład ostinato oraz poznanie instrumentarium innych krajów. Jeżeli uczniowie ułożyli pewien układ

⁹ Rosiński A., *Elektroniczne instrumenty...*, op. cit.

dźwięków, należy w instrumencie włączyć funkcję zapętlenia, aby ostinato było ciągle powtarzane. W przypadku ostinat rytmicznych podczas ich odtwarzania nauczyciel może prezentować rytmy, które należy wyklaskać na planie odtwarzanego ostinato (ostinata przedstawione przez nauczyciela są odmienne od tych, które odtwarzane są przez instrument). Jest to na początku bardzo trudne, ale podopieczni uczą się słuchania wewnętrznych podziałów rytmicznych, które należy wykonać, oraz zewnętrznych, które odtwarza aktualnie instrument. Korzyści płynące z tego rodzaju działań:

- zapoznanie uczniów z instrumentarium perkusyjnym różnych regionów i krajów, między innymi orientalnym, europejskim i amerykańskim;
- rozwinięcie ogólnego poczucia rytmu i pulsu;
- stymulacja ogólna koncentracji ucznia;
- rozwijanie wyobraźni wewnętrznych podziałów rytmicznych, które uczeń wykonuje, oraz zewnętrznych, które słyszy;
- rozwój słuchu rytmicznego¹⁰.

Ostinato melodyczno-rytmiczne można wykorzystywać w zupełnie inny sposób. Gdy uczniowie przy pomocy nauczyciela stworzą schemat melodyczno-rytmiczny, który nadaje się do zapętlenia, używają funkcji automatycznego akompaniamentu, aby uzyskać odmienne wariacje stylistyczne tego samego ostinata. Podczas odtwarzania przez instrument nowego wzorca uczniowie improwizują wokalnie na sylabie „la”, tworząc własne melo-

die wokalne do podanych aranżacji muzycznych. W tym przypadku nauczyciel muzyki powinien zdawać sobie sprawę z tego, że aktywne tworzenie muzyki podczas improwizacji daje dużą radość uczniom. Ważne jest to, że każdy może zaśpiewać w całkiem inny sposób, tworząc ciągle неповtarzalne utwory muzyczne. Należy pamiętać, że uczniowie w początkowej fazie improwizacji mogą czuć dyskomfort, lęk przed czymś, co jest nowe. Obowiązkiem nauczyciela jest zaprezentowanie dzieciom, w jaki sposób należy improwizować. Ciekawostką jest to, że dzieci odczuwają ośrodek tonalny w utworze, dlatego, wprawione, nie fałszują, znając elementy improwizacji. Korzyści płynące z tego rodzaju działań:

- rozwój słuchu tembrowego (barwowego);
- rozwój poczucia tonalności;
- stymulacja słuchu harmonicznego;
- nabywanie umiejętności improwizacji wokalne do podanych przebiegów harmonicznym;
- kształcenie poprawnej intonacji.

Duża część elektronicznych instrumentów klawiszowych pozwala na odtwarzanie plików cyfrowych w formacie MIDI¹¹ (to utwory muzyczne, które zapisane są w formacie zgodnym ze standardem instrumentów cyfrowych). Funkcję tę również można wykorzystywać na lekcjach muzyki. Internet jako źródło darmowych utworów w formie MIDI pozwala nauczycielowi na przygotowanie ciekawych lekcji muzyki. Pliki w formacie MIDI można poddawać szybkiej edycji, między innymi poprzez zmianę tempa utworu (co

10 Kozłowska-Lewna A. (2006), *Innowacyjna strategia kształcenia słuchu muzycznego u dzieci w wieku wczesnoszkolnym*, Gdańsk, p. 112.

11 Stępień M. (2002), *MIDI. Cyfrowy interfejs instrumentów muzycznych*, Gliwice, p. 15.

jest przydatne w szkole przy nauce nowego materiału), zmianę tonacji, aby utwór był łatwiejszy do zaśpiewania przez uczniów. Przydatna jest także funkcja wyświetlania nut i słów piosenek na podłączonym do instrumentu rzutniku. Tekst piosenek wyświetlany jest w trybie karaoke – automatycznie podświetlane są słowa, które należy w danym czasie zaśpiewać. Korzyść płynąca z tego rodzaju działań to wzbudzanie odpowiedzialności za wspólnie wykonane przez klasę dzieło.

Instrumenty elektroniczne znajdują swoje zastosowanie w nauczaniu rozpoznawania barwy instrumentu bądź grupy instrumentów. Uczniowie mogą dowiedzieć się, jak zabrzmiał dany instrument solo lub w orkiestrze, jak brzmią jego różne rejestry. Dzięki takiemu zastosowaniu technologii cyfrowej uczniowie nabywają wiedzę o podstawach instrumentoznawstwa¹². Potrafią wiele powiedzieć o instrumentach, tym bardziej że mogli usłyszeć różne przykłady muzyczne w różnych rejestrach, tempach, aranżacjach i instrumentacjach. Takie zaprezentowanie podopiecznym brzmienia instrumentów tradycyjnych w formie nowatorskiej rodzi do nich zamiłowanie, często zdarza się, że wychowankom podoba się barwa, jak i wygląd zewnętrzny danego instrumentu, co z kolei może zaowocować podjęciem nauki gry na nim. Zauważalne jest wielkie zaciekawienie uczniów nie tyle technologią cyfrową, co możliwością usłyszenia poszczególnych dźwięków instrumentów akustycznych, które zostały zdigitalizowane. Dzięki temu dziecko może poznać barwę i brzmienie dźwięków pojedynczych instrumentów, różnych współbrzmień, nie mając na co dzień z takimi

instrumentami styczności¹³. Korzyści płynące z tego rodzaju działań:

- nauczanie rozpoznawania instrumentów muzycznych ze względu na barwę i rejestr;
- rozwój słuchu barwowego;
- kształcenie wyobraźni muzycznej.

W cyfrowych instrumentach dostępny jest szereg schematów melodyczno-rytmicznych, które można ze sobą łączyć na różne sposoby. Nauczyciel w tym przypadku prezentuje, które połączenia ze sobą w ogóle nie korelują i które nie sprawdzają się w muzyce. Pedagog przedstawia, jak można tworzyć proste utwory muzyczne, wykorzystując tonikę, subdominantę i dominantę w różnych tonacjach. Uczniowie starają się połączyć odpowiednie rytmy, brzmienia i pasaże w jedno nagranie przypominające utwór muzyczny; łączą schematy w jednej stylistyce muzycznej, aby otrzymać pełnowartościową piosenkę szkolną. Dzięki takim zabiegom i wykorzystaniu w taki sposób instrumentów cyfrowych nawet osoby nieznające nut mogą poczuć się niczym „kompozytor muzyki”. Korzyści płynące z tego rodzaju działań:

- tworzenie muzyki;
- rozwój zarówno zdolności muzycznych, jak i słuchu;
- nauka technicznych i artystycznych aspektów łączenia w jedną całość różnych schematów melodyczno-rytmicznych;
- zastosowanie podstaw instrumentacji w tworzeniu kompozycji muzycznych.

Korzystanie z elektronicznych instrumentów klawiszowych w nauce muzyki prowadzi

¹² Kozłowska-Lewna A. (2006), *Innowacyjna strategia...*, op. cit., p. 134.

¹³ Rosiński A., *Elektroniczne instrumenty...*, op. cit.

do szybszego przyswajania treści muzycznych. Zastosowanie ich nie jest ograniczone tylko do lekcji, można stosować je na zajęciach pozaszkolnych oraz umuzykalniających. Służyć mogą one także dyrygentowi, który przeważnie pracuje bez akompaniatora w szkolnym chórze. Warto uświadomić sobie fakt, że dyrygent wcale nie musi być pianistą, stąd może mieć problemy, aby samodzielnie prowadzić chór oraz grać na instrumencie klawiszowym. W tym przypadku prowadzący może wspomagać się instrumentami klawiszowymi w nauczaniu nowych utworów chóralskich, gdyż ma możliwość odtwarzania nagranych wcześniej partii poszczególnych głosów, może również regulować natężenie dźwięku reszty głosów, pozostawiając tylko jeden. Jest to niezmiernie ważne, gdyż dzięki temu można zaobserwować szybsze przyswajanie materiału przez uczniów, np. istnieje możliwość zmiany tempa, co jest szczególnie istotne przy nauczaniu nowego utworu, gdzie jego tempo powinno być wolniejsze¹⁴.

Ciągły postęp technologiczny powoduje, że elektroniczne instrumentarium staje się coraz tańsze, dzięki czemu każda szkoła może zakupić cyfrowe instrumenty w przystępnej cenie.

Elektroniczne instrumenty klawiszowe mają wiele funkcji i oferują wiele możliwości, które jednak są niedoceniane przez pedagogów. Wyżej wymienionych instrumentów nie trzeba stroić, jak np. tradycyjnego pianina. Ich mechanika klawiszowa jest dość niezawodna i nie wymaga ciągłej kontroli specjalisty, jak w przypadku młotków i mechanizmu klawiaturowego, występującego w pianinach i fortepianach. Należy podkreślić

również walor portatywności omawianych instrumentów, niezwykle ważny w warunkach zespołów koncertujących w różnych salach (znajdujące się w nich instrumenty akustyczne są najczęściej rozstrojone).

Elektroniczne instrumentarium ma wiele walorów brzmieniowych, nieustępujących współczesnym komputerom. Należy nadmienić również, że dopiero od pewnego czasu instrumenty te mogą być realnym konkurentem dla instrumentu tradycyjnego ze względu na szybki postęp technologiczny, który zaciera różnicę brzmieniową pomiędzy instrumentem cyfrowym a tradycyjnym¹⁵.

Brzmienia instrumentalne w elektronicznych instrumentach klawiszowych, które emulują dźwięki instrumentów tradycyjnych, powstały na bazie sampli, wczytywanych do pamięci ROM (jest to pamięć nieulotna, przeznaczona wyłącznie do odczytu, której nie można skasować)¹⁶. Warto wyjaśnić, że sample to krótkie nagrania poszczególnych dźwięków różnych instrumentów muzycznych, dokonywane za pomocą różnych mikrofonów i różnych sposobów ich ustawienia w odmiennych warunkach akustycznych. Często w instrumentarium elektroniczne implementowane są sample wielowarstwowe, które aktywowane są w zależności od siły nacisku na dany klawisz. Dzięki takiemu zastosowaniu technologii otrzymujemy brzmienie wierne oryginałowi (instrumentowi tradycyjnemu). Takie rozwiązanie umożliwia na przykład grę na cyfrowym odpowiedniku trąbki z naturalnymi glissandami, z efektami przedęcia i charakterystycznego syku powietrza, z efektem pobierania powietrza przez

14 Rosiński A., *Elektroniczne instrumenty...*, op. cit.

15 Ibidem.

16 Mathur C. (2011), *Microprocessor 8086. Architecture, Programming and Interfacing*, New Delhi, p. 353.

grającego oraz *con sordino*. Obecnie już większa część barw instrumentalnych odwzorowywana jest z taką dokładnością, jak ukazana w przykładzie realizacja brzmienia trąbki przez instrumenty cyfrowe¹⁷.

Stosowanie takich środków dydaktycznych podczas zajęć nie tylko wzbogaca lekcje o nowe treści, ale powoduje szerokie zainteresowanie uczniów przedmiotem. Odpowiednie zastosowanie elektronicznych instrumentów klawiszowych na zajęciach dydaktycznych skutkuje przełamaniem barier pomiędzy uczniem a nauczycielem – przełamaniem braku aktywności na lekcji, strachu przed rozmową z pedagogiem na tematy związane z muzyką na forum klasy. Uczeń staje się bardziej otwarty przy stosowaniu takich środków dydaktycznych. Instrumenty te pozwalają w prosty i intuicyjny sposób wejść w krainę dźwięków i współbrzmień, ale przede wszystkim rozwijają słuch muzyczny dziecka¹⁸.

Dzięki elektronicznym instrumentom klawiszowym możliwe jest także nagrywanie, edytowanie i różnorakie przetwarzanie materiału muzycznego. Instrumenty takie mogą być wykorzystywane w edukacji muzycznej przede wszystkim jako narzędzie dotarcia do celu, a nie jako cel sam w sobie. Umożliwiają one doskonalenie warsztatu muzycznego ucznia, rozwijając jego wyobraźnię muzyczną¹⁹.

Ponadto elektroniczne instrumenty klawiszowe można wykorzystać w innych aspektach, np.:

- w chórze szkolnym prowadzonym przez dyrygenta (możliwość wyciszania bądź włączania poszczególnych ścieżek w nauczaniu poszczególnych partii chóralnych);
- w nauczaniu piosenek szkolnych (elektroniczne instrumenty umożliwiają płynną zmianę tonacji oraz tempa odtwarzanego materiału, co jest niezmiernie ważne przy nauczaniu nowej piosenki, kiedy jej melodyka nie została do końca opanowana przez wychowanków);
- w nauce gry na instrumencie;
- w zabawach muzycznych typu: „jaki instrument zagrał daną partię muzyczną?” – włączając różne barwy instrumentalne;
- w akompaniamencie do piosenki;
- w przygotowywaniu aranżacji piosenek szkolnych w formie półplaybacku;
- w zespołach wokalnych, instrumentalnych oraz wokально-instrumentalnych;
- podczas zajęć korekcyjnych, umuzykalniających i rytmicznych,
- w prawidłowym rozumieniu muzyki (poprzez możliwość wniknięcia we wszystkie niuanse muzyczne dzięki funkcjom zwalniania tempa oraz włączania bądź wyłączania poszczególnych partii instrumentalnych).

Elektroniczne instrumenty klawiszowe mogą być z powodzeniem stosowane w szkołach podstawowych i gimnazjalnych do nauki muzyki. Prawidłowe użycie wyżej wzmiankowanych instrumentów zgodnie z celami i założeniami teorii i metodyki edukacji muzycznej sprawia, że w du-

17 McGuire S., Pritts R. (2008), *Audio Sampling. A practical guide*, Amsterdam–Boston, p. 1–11.

18 Rosiński A., *Elektroniczne instrumenty...*, op. cit.

19 Frołowicz E., *Konsonanse i dysonanse...*, op. cit., p. 38.

żym stopniu instrumenty cyfrowe rozbudzają muzykalność uczniów.

Zakończenie

Nowe technologie, które ciągle ewoluują, na pewno nie zastąpią tradycyjnych i wypróbowanych metod edukacji muzycznej, będą im raczej towarzyszyły, w dużym stopniu dopełniając je. Rozwój elektroniki, a co za tym idzie – cyfrowych instrumentów, powoduje powstanie nowych standardów edukacyjnych, które mogą zostać stosunkowo łatwo wdrożone. W związku z tym nauczyciel muzyki musi być osobą wszechstronnie wykształconą, ponieważ jako wychowawca powinien znać techniczne podstawy muzyki i informatyki w celu zapewnienia uczniom wyższej jakości usług edukacyjnych. Dlatego też nauczyciel muzyki winien zdobywać dodatkowe kwalifikacje, umożliwiające mu interdyscyplinarne poruszanie się po świecie sztuki, nie tylko muzycznej.

Nowości technologiczne używane z rozwagą przez nauczyciela muzyki powodują, że zajęcia muzyczne stają się atrakcyjniejsze, a dostęp do nowych technologii wydatnie wspomaga proces nauczania. Okazuje się, że dzieci potrzebują i chcą uczęszczać na takie lekcje muzyki, gdzie jest wykorzystywany sprzęt elektroniczny.

Gdy stosowano elektroniczne instrumenty klawiszowe, zaobserwowano częstsze zgłaszanie się uczniów na lekcjach, dzieci chętniej wykonywały prace domowe, które można było odsłuchać na elektronicznym instrumencie klawiszowym (np. układanie gamy – do odsłuchu włączano różne instrumenty). Uczniowie zadeklarowali, że woliliby, aby na każdych zajęciach muzyki, zamiast tradycyjnego pianina, stosować elektroniczne instrumenty klawiszowe.

Dostępność technologii elektronicznej w muzyce otwiera wiele możliwości aranżerskich i kompozytorskich, które mogą być stosowane praktycznie na każdych zajęciach muzycznych i umuzykalniających, a co za tym idzie, można używać ich na wszystkich szczeblach edukacyjnych. Elektroniczne instrumentarium staje się coraz tańsze, a dzięki temu bardziej powszechne, przez co może być z powodzeniem stosowane w szkołach. Tradycyjne instrumenty nie budzą już tak dużego zainteresowania uczniów jak przed laty. Na zajęciach coraz popularniejsza staje się najnowsza dostępna technologia, w tym instrumenty elektroniczne. Ich obsługa jest niezwykle prosta, dzięki czemu można szybko ją opanować, a ich stosowanie uatrakcyjnia zajęcia, co w dużym stopniu przekłada się na większą aktywność uczniów. Wyżej wymienione instrumenty wzbudzają ciekawość u dziecka, które niejednokrotnie samo próbuje na nich zagrać. Zarówno dzieci, jak i młodzież szybciej opanowują dany materiał muzyczny, jeśli tradycyjne instrumenty zastąpimy elektronicznymi. Świadczy to o potrzebie stosowania takich środków w edukacji muzycznej²⁰.

Wspomniane instrumenty są świetnym materiałem dydaktycznym, który pobudza aktywność, wyobraźnię i wrażliwość muzyczną, co w rezultacie składa się na rozwój ogólnych zdolności muzycznych ucznia. Szeroki wachlarz możliwości instrumentów pozwala stosować je zarówno na lekcjach, jak i zajęciach dodatkowych²¹.

Należy podkreślić, że doskonalenie zawodowe nauczycieli niezbędne jest do zmniejszenia

20 Rosiński A., *Elektroniczne instrumenty...*, op. cit.

21 Frołowicz E., *Konsonanse i dysonanse...*, op. cit., p. 41.

dysproporcji pomiędzy niskimi technicznymi kompetencjami nauczyciela w zakresie obsługi elektronicznych instrumentów klawiszowych a doskonałymi umiejętnościami ucznia w tym zakresie. Nauczyciel muzyki, który chce zwiększyć wydajność swojej pracy, a także dba o rozwój uczniów, musi podążać za nowinkami technologicznymi z dziedziny muzyki i pedagogiki.

Pamiętać należy, że w dzisiejszej praktyce dydaktycznej uczniowie mają dostęp do nowych technologii tylko na lekcjach informatyki (niestety dostęp wyłącznie na potrzeby kształcenia informatycznego). Nauczyciel jako osoba o szerokich horyzontach powinien szybko niwelować różnice w przygotowaniu z zakresu nowoczesnych technologii występujące pomiędzy nim a uczniem, a także dobrze znać aktualne trendy technologiczne, aby w przystępny sposób przekazywać wiedzę podopiecznym i nawiązywać lepszy kontakt z wychowankami.

Nauczyciele, którzy mają umysł otwarty na nowinki technologiczne, wykwalifikowana kadra korzystająca z nowych rozwiązań, tworzą obraz nowoczesnej szkoły. Wdrażanie nowatorskich technologii w edukacji, nie tylko muzycznej, zawsze stanowiło źródło wielu sporów, ponieważ często związane jest to z łamaniem stereotypów i podążaniem za nową, jeszcze niezwyfikowaną w naukowy sposób jakością. Praktyka wykazuje, że warto zajmować się nowymi technologiami w edukacji i nie odrzucać ich założeń ze względu na ich nieznaną jakością. Praktyka wykazuje, że warto zajmować się nowymi technologiami w edukacji i nie odrzucać ich założeń ze względu na ich nieznaną jakością. Wszystkie nowinki ze świata mediów cyfrowych oraz tradycyjne metody nauczania składają się na warsztat nauczyciela. Należy pamiętać, że coś, co kilkanaście lat temu zadziwiało i wydawało się wręcz nieosiągalne oraz kojarzyło się z wielkim postępem naukowym, dzi-

siaj jest na porządku dziennym. Nie zapominajmy zatem, że to, co jest aktualnie tworzone, często zadziwiające czy trudne do zaakceptowania, może mieć również niebagatelny wpływ na przyszłą edukację muzyczną dzieci i młodzieży.

Należy zwrócić szczególną uwagę na to, że szkoła staje przed nowymi wyzwaniami, które dotyczą również nauczycieli muzyki organizujących proces edukacji muzycznej ucznia. To oni powinni znać metody, które określają porządek w edukacji muzycznej, oraz rozumieć kolejne cele – podrzędne, które należy wprowadzić do podstaw programowych po to, aby osiągnąć cel główny – nadrzędny, jakim jest pełne przeżycie dzieła muzycznego poprzez zrozumienie muzyki przez ucznia. Nauczyciele muzyki muszą zwracać uwagę na świadomy dobór celów, ponieważ to one nadają sens procesowi nauczania – uczenia się muzyki. Zastosowanie odpowiedniej metodyki prowadzenia zajęć muzyki jest bardzo istotne, metodyka ta musi opierać się na odpowiednio dobranych narzędziach, które należy wykorzystać świadomie, aby uczniowie mogli osiągnąć obrane przez nauczyciela cele. Nauczyciel jest zobowiązany do posiadania wiedzy dotyczącej sposobu nauczania, czyli techniki nauczania, która również odnosi się do różnego rodzaju pomocy dydaktycznych, dzięki którym uczniowie mogą gromadzić doświadczenia muzyczne również drogą własnej aktywności. Wykorzystywanie nowego rodzaju pomocy dydaktycznych, w tym technologii cyfrowej, w procesie dydaktycznym będzie miało sens, jeżeli uczniowie opanują umiejętność korzystania z instrumentów elektronicznych oraz pod warunkiem, że nauczyciele muzyki będą potrafili odpowiedzieć na główne i zarazem podstawowe pytania dotyczące sensu dydaktycz-

nego muzyki: Po co uczyć muzyki? Czego i w jaki sposób należy uczyć oraz w jaki sposób to robić? W tym przypadku elektroniczne instrumenty klawiszowe staną się narzędziem wspomagającym i uzupełniającym proces nauczania muzyki oraz nie przesłonią głównych celów nauczania.

Badania, które zostały wykonane na potrzeby niniejszej pracy, uwidaczniają wagę i aktualność problemu, wynikającego z niedostosowania programu kształcenia muzycznego do prężnego rozwoju technologicznego współczesnego świata. Na ten temat można by jeszcze długo dyskutować, ale niezmiennym pozostaje fakt odpowiedzialności samego nauczyciela za przekazanie wiedzy podopiecznym na należytych poziomach. Zastosowanie szerokiego spektrum nowoczesnych technologii daje nauczycielowi możliwość najbardziej racjonalnego sposobu przekazania wiedzy uczniowi²².

Niniejszy artykuł jest odpowiedzią na rodzące się potrzeby, standardy i wyzwania w szeroko pojętej edukacji muzycznej. Dynamiczny proces informatyzacji i cyfryzacji społeczeństwa stał się impulsem do nowego spojrzenia na kształcenie młodego pokolenia nauczycieli, ukazując nowe możliwości.

Autor wyraża nadzieję, że zwiększająca się świadomość nauczycieli muzyki dotycząca stosowania cyfrowych środków edukacyjnych pozwoli w przyszłości na wymianę doświadczeń, sugestii oraz nowych pomysłów, na wspólne muzykowanie i – co ważne – przekazywanie wiedzy w prosty sposób – taki, który rozwinię ogólną muzykalność i wyobraźnię muzyczną podopiecznych.

²² Krzyżewska J. (2000), *Aktywizujące metody i techniki w edukacji*, Suwałki, vol. 2, p. 16.

Adam Rosiński

Gdańsk, Poland

adammuzyk@gmail.com

Keywords: electronic keyboard instruments in teaching music, usage of new technology in music education, new methods of teaching music, innovative music teachers education

Electronic keyboard instruments as a helping tool in the process of teaching music

Abstract

The following article shows the usage of new technology in the widely understood music teaching in schools of general profile. Innovative usage of electronic keyboard instruments in music lessons on a significant level expands children's and teenagers' musicality and music sensitivity, which was proven with research and observations. The usage of new tools by an educator will influence the quality of performed service so that they can meet the criteria that support the course of lesson. Children's and teenagers' music education process needs to be expanded with multimedia and their practical application in music lessons, which is the result of the changes in the young multimedia society. Afterwards the author of this article will reveal methods of working with the digital instruments and methods of their usage by music teachers during didactical lessons. The article also brings up the problem issues concerning theory of interrelations and music education methodology, digital music instruments and methods of their adaptation during music lessons.

Adam Rosiński, master of arts, lecturer in Fine Arts Academy in Gdańsk; connected with the international organizations that deals with acoustic research, and audio producers association.